

De 5 kontaktniveauer er en teori, som er udsprunget af mit musikterapeutiske arbejde med børn og voksne med funktionsnedsættelser.

Teorien kan bruges som et redskab for alle faggrupper der arbejder med denne målgruppe. Det er ikke kun musikaktiviteter, men i det hele taget måder at være sammen på, som kontaktniveauerne kan give inspiration til.

Kontaktniveauerne er en hjælp til at indkredse personens bevidsthed om sig selv og omverdenen. Samt til at forstå hvordan vi kan skabe en kontakt med personen og stimulere og udvikle kommunikationen mellem os.

Kontaktniveau 1 kan ikke sammenlignes med et trin i normaludviklingen. Kontaktniveauerne 2, 3 og 4 er stadier man ser i udviklingen hos normalt udviklede børn. Kontaktniveau 5 er en måde at udfolde sig i musikken på. Dette niveau er en form for musikterapi der bruges i mange sammenhænge med både børn fra ca. 2½ -3 år og voksne.

KONTAKTNIVEAU 1

"Jeg mærker en kontakt mellem os."

På dette kontaktniveau er forbindelsen mellem personen og mig selv meget spæd. Personens reaktioner, når jeg synger og spiller til ham, er næsten ikke synlige eller hørbare.

Jeg **mærker** forbindelsen, og beskriver kontakten på dette niveau således:

"Når jeg oplever at blive sanset af dig, antager jeg at du også oplever at blive sanset af mig."

Formålet med at bruge **musikken** på dette niveau er at skabe en forbindelse mellem den indre verden som personen befinder sig i og en ydre verden. Jeg forsøger gennem lyd at vække en opmærksomhed så vi kan mødes i et fælles opmærksomhedsfelt. Med musikken "kalder" jeg på personen.

Det er nødvendigt at være meget tæt fysisk på personen, for at min lyd når ham. Opmærksomhedsradius er ganske kort og sporadisk.

Musikkens funktion er på dette niveau at etablere en kontakt der minder om den tidlige mor/barn kontakt. Jeg synger og spiller dæmpet mens jeg evt. rører ved personen. Det er hans lyde, bevægelser og evt. vejrtrækningspuls, som jeg bruger i min musik og som danner et rum af "samhørighed".

Det er ofte vanskeligt at se om der finder en **udvikling** sted over tid, da personens reaktioner er fåtallige og ikke særlig markante.

Hans udadvendte opmærksomhed kan svinge fra det ene øjeblik til det andet og er betinget af hans fysiske overskud.

Det er meget få personer der udviklingsmæssigt kun befinder sig på kontaktniveau 1. Dog er der personer hvor man kan sige at reaktionerne svinger mellem niveau 1 og niveau 2.

KONTAKTNIVEAU 2 (Fra 0 - ca. 5-6 mdr.)

"Jeg (terapeuten) hører og ser kontakten."

På dette niveau er der tydelige reaktioner på min henvendelse i lyd og musik og tale. Det kan være en bevægelse med en kropsdel. Eller at dreje hovedet efter lyden, at følge instrumentet med øjnene.

Det kan også være stemmelyde, mimik, smil og latter. Og af og til gråd.

Det er reaktioner som er karakteristiske for denne person. Der kan forekomme flere reaktioner samtidig, smil og stemmelyd, f.eks. Det er tilbagevendende reaktioner som kendetegner netop denne person.

Her er tale om en begyndende bevidsthed om sig selv - og måske især - om omverdenen.

Reaktionerne kommer ofte til udtryk i de pauser, jeg laver i musikken. Derfor består musikken her af mange små musiksekvenser med pauser imellem. Det giver personen mulighed for at bearbejde indtrykket og at reagere på det.

I min bevidsthed eksisterer der i dette samspil en **spilleregulering**, hvor jeg tillægger personens reaktion en intention, f.eks:

"Jeg spiller når du ser på mig" eller "Jeg spiller når du laver din bevægelse, lyd mm."

Dette er ikke bevidst for personen, men det er en måde at arbejde hen imod næste udviklingszone.

Nogle personer er meget aktive med selv at lave lyd på instrumenter/ting. Dvs. at de forstår oplevelsen af at de kan "få noget til at ske".

På dette kontaktniveau er der således forskellige former for deltagelse:

1. Lydreagerende adfærd. (Personen reagerer tydeligt når der bliver sunget og/eller spillet til ham/hende.)
2. Lydsøgende adfærd. (Vender sig mod lyden, retter sit blik mod lyden.)
3. Lydskabende adfærd. (Laver selv lyd på et instrument, med hænder, fødder og/eller hoved.)

Udvikling af funktioner:

Ved hjælp af instrumenterne kan man *på dette og de følgende kontaktniveauer* også arbejde med udvikling af funktioner – her tænker jeg især på nye måder at bruge hænderne på i fht. de enkelte instrumenter.

Samt at bruge fælles bevægelser som en kommunikationsform. For nogle er det meget relevant at udvide deres bevægelser med hænder/arme ved at svinge/ryste/klappe sammen med dem.

Formålet med at bruge **musikken** på denne måde er at bevidstgøre personen om sit eget udtryk, - hans stemmelyde, bevægelser, smil mv. - ved at han får en tydelig reaktion tilbage fra mig: Musikken begynder igen så snart han har reageret på den foregående sekvens.

En udvikling i forløbet viser sig oftest på flg. 3 områder:

Tidsmæssigt: Reaktionerne kommer hurtigere, pauserne bliver kortere.

Kvalitativt: Tydeligere (ikke nødvendigvis nye) reaktioner, større nærvær.

Genkendelsen: Som er et udtryk for at personen husker, og at han danner sig erfaringer.

Oftest ser jeg at personer på dette niveau af og til tager pauser der ligner det jeg beskriver på kontaktniveau 1. Dvs. at personen "svinger" mellem Niveau 1 og Niveau 2.

KONTAKTNIVEAU 3 (Fra 6-7 mdr. til 9-10 mdr.)

" Du (personen) styrer nu kontakten."

Her er personen bevidst om sig selv med hensyn til at kunne påkalde sig omgivelsernes opmærksomhed.

Det gør han med stemmelyde, med klappe/trampelyde, med blikket og på andre måder.

Det er et personligt udtryk, som personen bruger dels til at få kontakt og som en reaktion på omgivelserne.

Det er tydeligt at handlingerne nu er mere målrettede og at initiativerne i stigende grad har en bevidst intention. Ofte er det for at påkalde sig opmærksomhed fra personer i rummet.

Samspillet i musikken foregår nu på den måde at jeg reagerer på personens udtryk: Når han kigger på mig, bevæger sig, laver en lyd med stemmen eller slår på en tromme, så spiller jeg.

Det kan foregå på forskellige måder alt efter om personen kun laver en enkelt lyd ad gangen eller om han spiller/klapper flere gange i træk.

I første tilfælde reagerer jeg lige efter lyden (med stemmen, ved at bevæge mig eller ved at spille på et instrument) og holder så igen pause. I andet tilfælde spiller jeg fælles med personen, så længe han fortsætter, og stopper når han stopper.

Han forstår at han kan fremkalde min reaktion med sin lyd, men han erkender endnu ikke samspillets basale kommunikationsregel om "din tur, min tur".

Dvs. han forstår ikke, at jeg afventer hans udtryk tilbage igen, når jeg har "svaret" på hans lyd.

Jeg oplever, at fokus for personens opmærksomhed ligger på mig og på at fremkalde min reaktion.

Spillereglen i vores samspil er nu personens. Den hedder:
"Når jeg laver min lyd/bevægelse, så spiller terapeuten."

Formålet med musikken er at øge personens bevidsthed om at kommunikere og at motivere ham til det ved at give ham mulighed for også at bruge instrumenter som en måde at "styre" kontakten på.

Måden jeg selv bruger musikken på er at reagere på personens aktive og bevidste deltagelse i samspillet.

Udviklingen indenfor niveauet viser sig ved stigende aktiv deltagelse i vores samspil. - Måden at bruge de forskellige instrumenter på bliver mere relevant, dvs. nye bevægelsesmønstre indarbejdes, hvor hænderne bruges mere aktivt f.eks.

- Også her er der en tidsmæssig og kvalitativ udvikling.

KONTAKTNIVEAU 4 (Starter ved ca. 9-10 mdr.´ s alderen)

" Vores kontakt har dialogens form."

Vores samspil er nu bevidst for personen: Vi kan skiftes til at lave lyd og til at lytte, dvs. at han behersker opmærksomheden både på sig selv og på mig i vores samspil. Han er bevidst om kommunikationens grundlæggende regel: Turtagningen. "Din tur – min tur" som er den måde vi kommunikerer på.

Vores samspil har form som en dialog, **spillereglen** er fælles og hedder:

"Vi skiftes til at lyde og til at lytte."

Formålet med musikken er at skabe en to-vejs kommunikation, hvor personen oplever, at han med sit udtryk, sin måde at lave lyd på kan indgå i en kontinuerlig udveksling.

Musikkens funktion:

Musikken bruges her gensidigt kommunikativt. Den tager ofte udgangspunkt i personens udtryk, som jeg imiterer og måske efterhånden udvider.

Musikken giver ham mulighed for at indgå i en dialog. En tromme for eksempel, bliver en meget konkret skueplads for denne udveksling.

Man kan sige at med instrumenterne "materialiseres" kommunikationens grundform, "din tur/min tur", idet formen kan opfattes også på det visuelle og det motoriske plan udover på lydlig plan.

På niveau 4 har musikken overvejende 3 former:

1. Som dialogspil
2. Som imitationslege – imitation af måder at spille på, og imitation af små rytmemønstre.
3. Som musikalsk sammenspil, hvor klienten kan spille og holde grundrytmen i et stykke musik.

Nogle personer behersker alle 3 former, andre kun én af dem. Det er forskelligt fra person til person hvordan deres spil er udviklet.

Udviklingen viser sig i en større fordybelse i udvekslingen. Og i at vi kan udvide samspillet fra at foregå på det samme instrument til at vi spiller på hver sit instrument som udtryk for at personen har fået en større selvstændighed og ikke afledes af at terapeuten spiller på noget andet end han selv.

Nogle kan begynde at arbejde med dynamik, f.eks at spille stille/højt, hurtig/langsom ol. Også den fælles opmærksomhed udvikles fra ca. 10 mdr. alderen.

KONTAKTNIVEAU 5

(Dette kontaktniveau beskriver et musikalsk udviklingstrin hvor kontakten foregår i musikken. Jeg har ikke undersøgt hvornår et normaltudviklet barn kan indgå på denne måde i musikken.)

Vi kontakter hinanden i den frit improviserede musik

På dette niveau er der en klar forståelse hos personen af sig selv i samspil med omgivelserne. Oftest er der (begrænset) verbal kommunikation omend fordybelsen og koncentrationen hos personen mht. at kommunikere kan være kortvarig og kontakten til omverdenen dermed abrupt.

I musikken er personen i højere grad i stand til at fordybe og udfolde sig. Han kan fokusere både på eget spil og på terapeutens og der er en løbende udveksling, dvs. en gensidig afsmitning på hinandens udtryk undervejs i den musikalske interaktion.

Spilleregler er ikke længere fremherskende i kontaktmusikken. Den fælles forståelse af hele situationen, - at vi improviserer sammen, er etableret.

Samspillet kan foregå på forskellige instrumenter, hvor terapeuten f.eks. spiller på klaveret og den anden spiller på tromme, xylofon, klokkespil ol. Denne fysiske, lydige og visuelle adskillelse forstyrrer ikke personens fordybelse, dette er et udtryk for en selvstændighed og selvbevidsthed som altså afspejler sig i musikken.

Formålet med musikken er at styrke personens oplevelse af sig selv i et flydende kommunikativt samspil.

I det nonverbale medium som musikken er, kan han udfolde ressourcer, som han behersker, men som det er vanskeligt for ham at vise i den verbale kommunikation: F.eks. evnen til at lytte og til samtidig at reagere på det man hører.

Udviklingen viser sig f.eks. i et større nærvær og længere tids fordybelse i musikudførelsen. Eller personen tager flere initiativer i musikken og udvider sine måder at spille på.

For mennesker med mentale funktionsnedsættelser er det ofte nødvendigt at musikken har en form, så den bliver genkendelig og forudsigelig.

Fuldstændig fri improvisation kan være forvirrende og angstprovokerende for nogle.

Afsluttende kommentar:

Mht. udvikling bruger jeg ordet **PROGRESSION** til at betegne udviklingen fra det ene kontaktniveau til det andet.

PROPORTION betegner den udvikling der sker på det enkelte kontaktniveau.

Hos unge mennesker og voksne med funktionsnedsættelser er det i de fleste tilfælde udviklingen forstået som "proportion" der arbejdes med.

Der kan foregå meget udvikling indenfor det samme kontaktniveau. Ligeledes er der stor forskel fra person til person mht. hvordan de indgår i et samspil, selvom de er på samme udviklingstrin mht. kommunikation og forståelse af sig selv i samspil med andre.

